

יום זכויות הילד והילדה הבינלאומי - 20/11/2017

"אני כותבת בשם כל הילדים החולים כיוון שאני ככולם סובלת מבעיה רפואית מסוימת, אנחנו מתמודדים בקושי רב אך בגבורה עם בעייתנו הרפואית... אני תמיד אהבתי ללמוד, הייתי מגיעה להישגים וקוטפת את פירות הצלחתי, אך לא עלה בדעתי כי יום אחד כל חיי יעצרו מלכת ופתאום אתמודד עם קושי יום יומי. אני רוצה ויכולה ללמוד ככל הילדים, אך במסגרת תוכנית המותאמת לצרכי. עם כל הקושי יש בי את הרצון ללמוד אף יותר מילד רגיל ואם אני יכולה להגיע למסגרת בית הספר באופן רגיל זה לא אומר כלל כי אין זו זכותי ואין זו חובת המחוקקים לקבוע כי יש חוק חינוך חובה גם על תלמידים חולים שברצונם ללמוד".

את השורות האלו כתבה ילדה הסובלת מבעיה רפואית לשר החינוך נפתלי בנט. במכתב המלא היא מבקשת שמערכת החינוך תפעל ותאפשר לה את זכותה ללמוד!

הזכות לחינוך שבשמה פונה הילדה היא זכות חברתית המטילה על המדינה חובה לעשות מעשה - לספק את החינוך ולממנו לכלל הילדים והילדות, ללא הבחנה ובהתאמה אישית למצב וליכולות. הפנייה שלה היא דוגמה חיה וממשית למאבק על זכויות. מאבק שבבסיסו היכולת לשאול שאלות על העולם שמסביב, לחשוב עליו בצורה ביקורתית ולעמוד נגד תופעות של אי צדק, אפליה ופגיעה בזכויות.

בבתי ספר רבים בישראל ובעולם, תלמידים ותלמידות רבים חווים מצבים של פגיעה בזכויותיהם, במסגרת בית הספר ו/או מחוצה לו. אנחנו כמורות יכולות (ובעצם חייבות) לסייע להם לזהות את המצבים הללו ולהבין מה הם/הן יכולים לעשות כדי לשמור על עצמם. ממש כפי שעשתה הילדה הזו, וילדים וילדות רבים כמותה.

להלן מספר הפעולות הלקוחות מתכנית הלימודים של קדמה - "השוויון מתחיל בנו". ניתן לקיימן ביום זכויות הילד והילדה בבית הספר, או בכל יום אחר. אפשר לבחור האם לקיים את כל ההפעלות, לשלב בין הפעלות או לבחור הפעלה אחת. אפשר לעשות את ההפעלות במלואן, באופן חלקי, או אפילו להשאיר לפיתוח מערך אחר.

מה קורה בשטח?

מהגדרה למצב בשטח - מה קורה לזכויות הילד/ה?

ילדים וילדות בישראל - תמונת מצב עכשווית

מה אומרים המספרים?

האם קרה בשנה האחרונה שילדיך לא אכלו במשך יום שלם כי לא היה כסף למזון?

זיוקן אישי: מי אני ומה אני צריך/ה כדי לצמוח?

זכות או פריבילגיה?

מה נחשבת זכות ומה נחשבת פריבילגיה?

זכויות הילד/ה - מכירה פומבית?

ומה קורה כשהמשאבים אינם שווים בין כל הקבוצות?

דיוקן אישי: איך ואיך אני צריקה כדי לנאח?

מותאם לשיעור של 90 דקות

הכנות מראש:

ציורים מודפסים של הצייר מאיר פיצ'חדזה ז"ל בהם מופיעות דמויות של ילדות וילדים. תמונות אישיות של התלמידים והתלמידות. גיליונות נייר גדולים שאפשר לשכב עליהם, טושים, חומרי יצירה מגוונים (לשיקול דעת המורה).

חלק א':

מאיר פיצ'חדזה ז"ל, צייר ישראלי יליד גיאורגיה. למרות התנגדותו של אביו הוא החל ללמוד ציור בגיל 12, בעקבות אחותו הגדולה מקוואלה, שהצטיינה בציור ושאותה העריץ. במשך שש שנים השניים למדו ציור במועדון הנוער בעיר הולדתם קוטאסי, אצל האמן הגיאורגי ראזו רמישוילי. במקביל ללימודי האמנות עבד פיצ'חדזה עם אביו כבנאי.

פיצ'חדזה ומשפחתו עלו לישראל בשנת 1973, כשהוא היה בן 17 ואחותו בת 23. המשפחה התיישבה באור יהודה, והוא עבד בייצור מצבות, עיסוק שסייע לו ללמוד את השפה העברית. אחותו לא שרדה את המעבר, ובשנת 1979 התאבדה. בעקבות מותה עבר פיצ'חדזה לגור בשכונת פלורנטין בתל-אביב, והחל ללמוד בשנת 1983 בבית הספר הגבוה לאמנות קלישר, למרות שאביו המשיך להתנגד לעיסוקו באמנות.

בתחילת דרכו התאפיינו ציוריו בסגנון ריאליסטי ופיגורטיבי, והנושאים שבהם עסק היו בעיקר דיוקנאות של בני משפחתו, ובמיוחד של אחותו שהתאבדה. אחד מהמאפיינים הייחודיים לו הוא צביעת כל הבד בשחור לפני תחילת העבודה. כאשר נשאל בריאיון לרינו צרור מדוע הוא עובד כך ולא מתחיל את ציוריו על הבד הלבן כמו שמקובל, הוא ענה: "אנשים אמרו שחור זה חושך, זה מוות, זה מדכא. אני אמרתי להפך – אני בא לשחור עם פנס ומאיר אותו" (מתוך [אתר עמלנט- מפגשים מהסוג החזותי](#))

נפזר על הרצפה ציורים מודפסים של הצייר מאיר פיצ'חדזה בהן מופיעות דמויות של ילדים וילדות ונבקש מהתלמידים והתלמידות להסתובב בין הציורים ולבחור ציור אחד שמצא חן בעיניהם/ן ודמות של ילד או ילדה המופיעה בציור. (10 דקות)

שאלות לדיון (15 דקות)

- מהי לדעתכם/ן גיל דמות הילדה ש בציור?
 - מה שם הדמות?
 - מה התחביב של דמות הילדה שבחרת?
 - מה החלום של דמות הילד לה שבחרת?
 - אילו דברים צריכה דמות הילדה שבחרת כדי לגדול ולממש חלומות?
- את התשובות לשאלה זו נכתוב על הלוח.

חלק ב':

נבקש מהתלמידים/ות להביא תמונה שלהם/ן מאיזה גיל ותקופה שיבחרו, את התמונה ידביקו במרכזו של דף ומסביבה יציירו ויכתבו את כל הפרטים הקשורים אליהם/ן: תכונות אופי, תחביבים, גיל, משפחה, שיר אהוב, בעל חיים אהוב, זמרת/ נערצת, מאכלים אהובים, חלומות וכל פרט שירצו וקשור בזהות האישית. במסגרת הדף מסביב לקולאז' יכתבו את הזכויות להן הם/ן זקוקים/ות כדי להמשיך ולהתפתח. (30 דקות)

אפשרות נוספת: נבקש מהתלמידים והתלמידות להתחלק לזוגות. כל זוג יקבל 2 גיליונות נייר גדולים.

אחד מבני הזוג יישכב על גיליון הנייר והשני יצייר עם טוש סביבו את קו המתאר שלו.

כל תלמידה ייקח/תיקח את גיליון הנייר עם הדמות שלו/ה ויצייר/תצייר את עצמו/ה כפי שהוא/היא רואה את עצמו/ה.

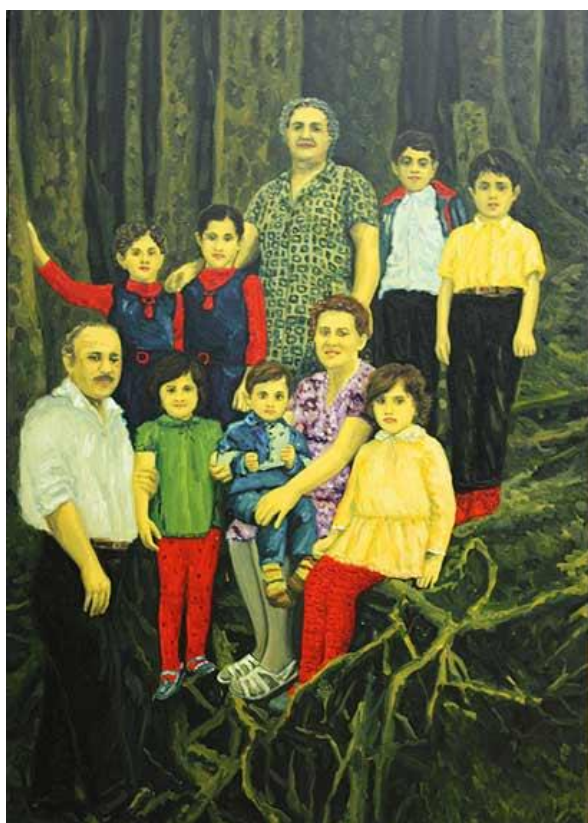
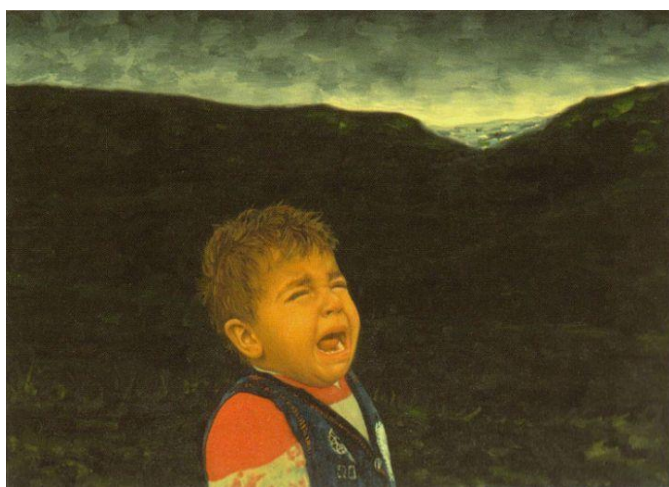
מסביב לקו המתאר יש לרשום את כל הזכויות להן אני זקוק/ה כדי להמשיך ולצמוח.

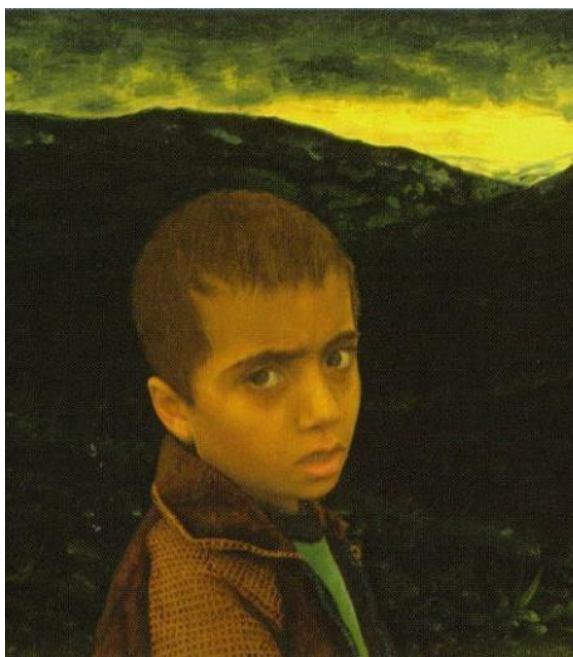
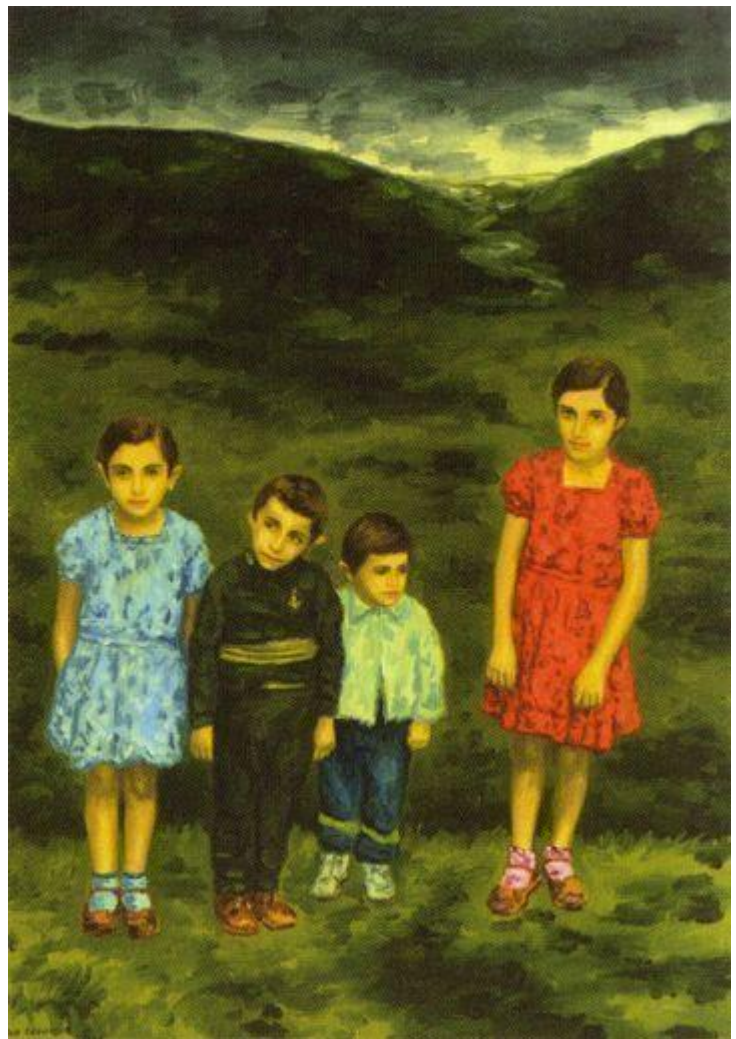
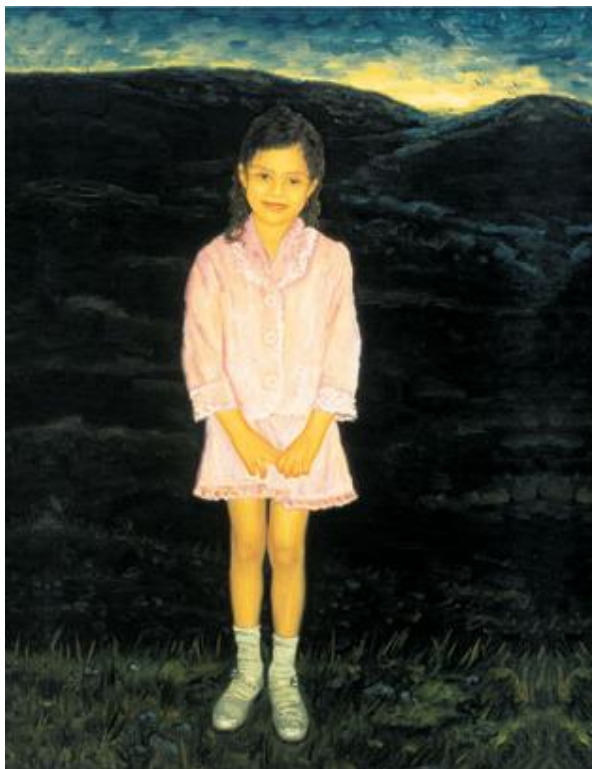
התלמידים/ות יציגו את העבודות בכיתה. אפשר במליאה או בקבוצות קטנות. את הזכויות השונות שיכתבו, נרכז ברשימה על הלוח. (15 דקות)

שאלות לדין (10 דקות)

- האם היו זכויות שהיו ברורות ואינטואיטיביות יותר מאחרות?
- האם הייתם/ן צריכים/ות להתאמץ כדי לחשוב על הזכויות הללו?
- האם כתבתם/ן זכויות מסוימות שאתם/ן לא בטוחים/ות שהן אכן זכויות?

התמונות לקוחות מתוך האתר של [מאיר פיצ'חודה](#) וכן מתוך [האתר של נטע גל עצמון](#) - אוצרת אומנות.

ילדים וילדות בישראל - תמונת מצב עכשווית

מותאם לשיעור של 45 דקות

הכנות מראש:

דפים מצולמים עם נתונים על ילדות בישראל
דף הסבר על האמנה הבינלאומית לזכויות הילד והילדה

חלק א'

נחלק לכל אחד ואחת או לכל זוג, דף עם נתונים על ילדים/ות בישראל בתחומים שונים של החיים (נספח 1 בסוף ההפעלה). התלמידים והתלמידות יעיינו בנתונים ויבחרו מתוכם 3 נתונים: נתון חיובי, נתון שלילי, ונתון שהפתיע. (10 דקות)

בקבוצות קטנות או בזוגות, התלמידות/ים ישתפו בנתונים שבחרו ויבחנו: (15 דקות)
מה דומה ומה שונה בין הבחירות, על אילו נתונים יש הסכמה ועל אילו לא.
בנוסף יבחרו 2-3 נתונים נוספים שהיו רוצים/ות לדעת ולא נתקלו בהם בנתונים שקיבלו.
2-3 שאלות שהיו רוצים/ות לשאול כדי להסביר נתון מסוים. (לדוגמא: למה אחוז הבנות המתלוננות על ניצול בהעסקתן הוא נמוך יותר מאחוז הבנים המתלוננים? האם זה בגלל שהן פחות מנוצלות?)

שאלות לדין (15 דקות)

- איזו תמונת מצב עולה מתוך הנתונים שראיתם/ן לגבי חייהם של ילדים וילדות בישראל? מה לדעתכם/ן מצריך שיפור ומה נראה חיובי?
- מי אחראי לחיי הילדים/ות בישראל - המדינה או ההורים? איך מתחלקת האחריות?
(אפשר לבחור מס' נתונים מהרשימה ולשאול מי אחראי על הילדים/ות?); האם יש צרכים בסיסיים שחובת המדינה לדאוג להם?
- נציין בפני התלמידים/ות כי מדינת ישראל חתומה על **אמנה בינלאומית לזכויות הילד**, נציג בקצרה את הרקע לכתיבת האמנה ואת הסעיפים המרכזיים שמופיעים בה.
(נספח 2, סיכום קצר מתוך מסמך של הכנסת משנת 2010).
חלק נכבד מהזכויות שמופיעות באמנה הן זכויות שאנחנו מכירים/ות מזכויות האדם והאזרח הכלליות.
אם כך: למה צריכה להיות אמנה נפרדת עבור ילדים וילדות?
למה לדון בזכויות של ילדים וילדות באופן נפרד?

נספח 1: נתונים על ילדים בישראל - שנת 2016 מתוך: השנתון הסטטיסטי "ילדים בישראל 2016", המועצה לשלום הילד	
1	בסוף שנת 2015 חיו בישראל 2,768,700 ילדים וילדות , המהווים 33% מכלל האוכלוסייה
2	בשנת 2015 חיו בישראל מעל מיליון משפחות עם ילדים וילדות (1,139,264) כשליש מהן היו משפחות עם ילד/ה אחד/ת, שליש נוסף היו משפחות עם שני ילדים
3	ל- 17% מהמשפחות יש ארבעה ילדים/ות ויותר
4	מספר הבנים גדול ממספר הבנות. ב-2015 היו 1,419,000 בנים ו-1,349,700 בנות
5	ב-2015 71.2% מאוכלוסיית הילדים והילדות בישראל היו יהודים . הקבוצה השנייה בגודלה היא אוכלוסיית הילדים והילדות המוסלמים -22.9%
6	בשנת תשע"ו (2015-2016) למדו 2,259,361 ילדים וילדות במערכת החינוך , מהם 76% במגזר היהודי ו-24% במגזר הערבי
7	13% אחוז מהילדים והילדות בישראל הם ילדים עם מוגבלות כלשהי (כ-358,000 אלף), 9% מהם עם מוגבלות חמורה
8	82,074 תלמידים למדו בחינוך המיוחד בשנת הלימודים תשע"ה
9	ב-2015 כ-25% מהילדים/ות דיווחו שהם משתמשים בטלפון החכם יותר מ-5 שעות ביום . 65% מהבנות ו-70% מהבנים משתמשים בטלפון החכם עד 4 שעות ביום
10	השימושים השכיחים ביותר של ילדים/ות בגיל 8-15 בטלפון החכם הם וואטסאפ, משחקים ודיבור
11	57,242 ילדים/ות ובני/בנות נוער עסקו בספורט תחרותי בשנת 2015. 82% מתוכם בנים. ענפי הספורט הפופולאריים ביותר הם כדורגל -40% וכדורסל -25%
12	בשנת 2015 השתתפו בפעילויות תנועות הנוער 246,500 חניכים וחניכות
13	בשנים תשס"א-תשע"ה חלה עלייה באחוז הזכאים לבגרות מ-45% ל-56%
14	אחוז הקטינים/ות החשודים בעבירות הוא 2.6% בלבד (97.4% מבני ובנות הנוער לא חשודים בעבירות)
15	30% מבני ובנות הנוער יצרו קשר עם אנשים זרים ברשת (באמצעות הטלפון הנייד או המחשב) ו-15% מהילדים/ות דיווחו כי פגשו את הזרים אותם הכירו ברשת
16	בשנת תשע"ה חלה עליה באחוז התלמידים שדיווחו על פגיעה באמצעות אמצעי תקשורת דיגיטליים

17	41% מקרב בני ובנות הנוער שנפגעו מפשיעה/בריונות ברשת האינטרנט סיפרו על כך לחברה, ו-29% סיפרו להורה (בין הדיווח לחברה והדיווח להורה קיימת לעתים חפיפה). לעומת זאת 40% שנפגעו בחרו שלא לספר על כך לאיש
18	800 ילדים/ות ובני/בנות נוער הגיעו בשנת 2015 לחדרי מיון לאחר ניסיון התאבדות. מתוכם 626 בנות שניסו להתאבד, פי 3 ויותר ממספר הבנים - 174
19	בשנת 2016 סיבת המוות השכיחה ביותר של ילדים וילדות היתה תאונות דרכים, ולאחריה טביעה
20	בתשע"ה (2014-2015) אחוז התלמידים והתלמידות שדיווחו על היפגעות מאלימות פיזית עמד בסימן עלייה. עם זאת, אחוז התלמידים והתלמידות שדיווחו על אלימות חברתית ומעשי בריונות עמד בסימן ירידה
21	3% מהתלמידים והתלמידות דיווחו על הימנעות מהגעה לבית הספר מחשש לפגיעה
22	בולטים הפערים הגדולים בתחולת העוני בקרב ילדים וילדות בין המחוזות השונים: 56% במחוז ירושלים, 43% במחוז הצפון, כמעט פי 2 מאלו שבמחוז תל אביב 19% ובמחוז מרכז 13%
23	כ-161,400 ילדים וילדות היו ללא אזרחות בסוף 2016
24	בשנת 2015 30% מהילדים בישראל, כמעט כל ילד שלישי, חיו מתחת לקו העוני
25	1 מכל 5 ילדים יהודים חי מתחת לקו העוני 20% 2 מכל 3 ילדים חרדים חיים מתחת לקו העוני 62% 2 מכל 3 ילדים ערבים חיים מתחת לקו העוני 66%
26	בתשע"ו כ-3,370 ילדים מהגרי עבודה, מבקשי מקלט ומסתננים למדו במערכת החינוך. רובם הגדול בעיר תל אביב-יפו.
27	240,104 ילדים וילדות חיים במשפחות חד הוריות בהן הורה גרוש, רווק או אלמן
28	התופעה של ילדים החיים במשפחות חד הוריות נפוצה ביישובים יהודיים יותר מאשר ביישובים ערביים
29	בשנת 2015 אומצו 343 ילדים וילדות בידי אזרחי ישראל. 61.8% מהילדים שאומצו אומצו בארץ, ואילו היתר אומצו באימוץ בין ארצי
30	מספר הילדים שנולדו לאם פונדקאית גדל בהתמדה עם השנים, מ-5 ילדים בשנת 1998 ל-86 ב-2015
31	בשנת 2014 נישאו 3,317 קטינות ו-481 קטינים
32	אחוז המתגייסים לצה"ל בשנת 2015 היה 75.3% בקרב הבנים ו-57.5% בקרב הבנות
33	20,428 ילדים וילדות למדו בפנימיות בשנת הלימודים תשע"ה. רובם בנים ילידי ישראל (יותר מ-60%)
34	10,570 ילדים וילדות הושמו במסגרות חוץ ביתיות על ידי משרד הרווחה בשנת 2014. שליש ויותר מהילדים שהושמו במסגרות חוץ-ביתיות היו בגיל 0-11 והשאר בגיל 12-17
35	תלמידים ותלמידות בכיתות ה' ו' דיווחו על מוטיבציה גבוהה ללמידה יותר מתלמידי כיתות ז'-ט' ו'י-יא'. התרומה הצפויה מהלימודים בעתיד היא גורם המוטיבציה החזק ביותר ללמידה

36	בתשע"ה 44% מהתלמידים והתלמידות בכיתות ה'ט' נעזרו בשיעורים פרטיים. שני המקצועות השכיחים ביותר שבהם הסתייעו תלמידים היו מתמטיקה ואנגלית
37	בתשע"ו 44% מתלמידי ותלמידות כיתות י'-יא' נעזרו בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות (48% בחינוך העברי ו-34% בחינוך הערבי).
38	ב-2015 ל-79,756 בני ובנות נוער עד גיל 18 היה רישיון נהיגה . רובם (79.3%) היו נהגים חדשים
39	ליותר ממחצית מבני ובנות הנוער שטרם מלאו להם 18 יש רישיון נהיגה ברכב. (59.3%)
40	בשנת 2015 יצאו 32.1% מהילדים והילדות לחו"ל
41	כ- 30.2% מהבנות בכיתות ו, ח, י דיווחו שהן עושות דיאטה בכדי לרדת במשקל. זאת לעומת 21.4% מהבנים
42	80% מהתלמידים והתלמידות מבצעים פעילות גופנית על מנת לשלוט במשקלם, בנים יותר מבנות. שלושת הפעילויות השכיחות ביותר לשמירה על המשקל הן פעילות גופנית, שתייה מוגברת של מים ואכילת פירות וירקות
43	8.6% מבני ובנות הנוער בגילאי 15-17 עובדים
44	בשנת 2015 היו 5,547 פניות של בני ובנות נוער להסתדרות הנוער העובד בעקבות ניצול של מעסיקים . מספר הפונים הבנים היה גדול ממספר הפונות הבנות.
45	בשנת 2015 נפתחו 17,677 תיקים פליליים ותיקי טיפול מותנה בגין עבירות כנגד ילדים וילדות במשפחה ומחוץ למשפחה
46	בשנת 2015 נמצאו 21,211 קטינים חשודים עם תיקים פליליים. 2.6% מהקטינים בגילאי 12-17
47	רוב התיקים שנפתחו ב-2015 בגין עבירות כנגד ילדים וילדות במשפחה היו תיקים בגין עבירות נגד גוף. כ-10% מכלל העבירות במשפחה היו עבירות מין, כך בכל השנים.
48	מאז 2006 גוברת שכיחות ההטרדה המינית כלפי קטינים. יותר ממחצית עבירות המין כלפי קטינים היו מעשה מגונה בכוח. על פי משרד הרווחה, רוב הדיווחים על ילדים שנפגעו מינית היו על בני 7-12
49	ב-2015 72.9% מהתיקים שנפתחו במשטרה ושהיו מעורבים בהם קטינים היו תיקים פליליים רובם נפתחו בגין עבירות סדר ציבורי, רכוש וגוף אדם
50	בשנת 2015 היו 5,351 קטינים עצורים . 63.8% מהם היו בגילאי 16-17 רוב רובם של הקטינים העצורים 97.5% היו בנים , 41% היו יהודים, ו-38.7% היו ערביי ישראל
51	שני ההורים של רובם המוחלט של הקטינים בגיל 12-18 עם תיקים פליליים היו ללא כל הרשעה

52	מספר הילדים והילדות הנטושים המוכרים למחלקות לשירותים חברתיים בישראל הולך וגדל מאז ראשית 2010, ובשנת 2016 הוא הגיע ל-240 (גידול ב- 112.4%)
53	רק כ-12% מתלמידי ותלמידות כיתות ו', ח' ו-י' התנסו בעישון סיגריות או מוצרי טבק אי פעם בחייהם, לעומת חמישית מהם שהתנסו בעישון נרגילה (21.1%) בנים יותר מבנות בשני המגזרים
54	10.6% מן התלמידים והתלמידות בכיתות י-יב' השתמשו בריטלין ללא מרשם רופא לפחות פעם אחת ב-30 הימים האחרונים. תלמידים יהודים יותר מתלמידים ערבים, בנים יותר מבנות
55	סוג החומר שבו נעשה השימוש הנפוץ ביותר בשנת 2015 בידי תלמידי יא'-יב' הוא חשיש/מריחואנה (10.2%) ובמקום השני נטילת כדורי מרץ, הרזיה, שינה או הרגעה ללא מרשם רופא (6.6%) וגת (6.6%)
56	ב-2014 כ-28% מן התלמידים והתלמידות שתו משקה אלכוהולי כלשהו לפחות פעם בחודש, בנים פי שניים מבנות, במגזר היהודי מעט יותר מבמגזר הערבי. בירה הנה המשקה האלכוהולי הנצרך בשכיחות הגבוהה ביותר בקרב התלמידים והתלמידות
57	18.2% מהתלמידים והתלמידות דיווחו כי הם השתכרו אי פעם. בנים פי שניים ויותר מבנות, תלמידים יהודים יותר מתלמידים ערבים
58	בשנת 2015 הוכרזו 1242 קטינים וקטינות כנעדרים מביתם. לדברי המשטרה גורמי בריחה עיקריים הם: התפוגגות הקשר עם המשפחה מחמת תקשורת לקויה עם ההורים, מותו של אחד מבני המשפחה, מעבר למקום מגורים חדש, כישלון בבית הספר
59	בשנת 2015 נרשמו 737 מקרים של ניסיונות אובדניים של קטינים שהובאו לחדרי מיון. מספר הבנות שניסו להתאבד גדול פי שלושה ויותר ממספר הבנים
60	בשנת 2014 שמו קץ לחייהם עשרה ילדים בישראל

האמנה הבינלאומית לזכויות הילד (סיכום קצר מתוך [מסמך הכנסת לשנת 2010](#))

האמנה הבין-לאומית לזכויות הילד התקבלה בשנת 1989 וישראל אישרה אותה בשנת 1991. האמנה היא מסמך שמבטא הסכמה רחבה בדבר זכויותיהם ומעמדם של ילדים. היא מתבססת על עקרונות מרכזיים – עקרון השוויון, עקרון טובת הילד, עקרון ההשתתפות, עקרון החיים, ההישרדות וההתפתחות ועקרון הכשרים המתפתחים – וגוזרת מהם זכויות רבות, ובהן זכויות אזרחיות וחירויות, זכויות הקשורות במשפחה, זכויות הקשורות בחינוך, פנאי ותרבות וזכויות הקשורות בילדים עם מוגבלויות, בריאות, רווחה והגנה על ילדים במצבי סיכון. על ההורים מוטלת האחריות הראשונית להבטחת התפתחותם של ילדים ולהגנה עליהם, ואילו על המדינה מוטלת החובה לסייע להורים במשימה זו במרב האמצעים העומדים לרשותה.

בשנת 2003 קבעה ועדת האו"ם לזכויות הילד אילו אמצעים נדרשים ליישום האמנה: רפורמה בחקיקה, גיבוש אסטרטגיה לאומית לילדים המבוססת על האמנה, הערכת ההשפעה של חקיקה ומדיניות על זכויות הילד, הקמת גוף סטטוטורי העוסק בילדים ובזכויותיהם ומנגנונים לפיקוח ובקרה על יישום האמנה ולשיתוף פעולה בין גופים העוסקים בילדים, מיפוי התקציבים הממשלתיים המיועדים לילדים, שיתוף פעולה עם החברה האזרחית והפצת מידע על האמנה.

סיכומים/3יות מהשטח

מותאם לשיעור של 90 דקות
איך מתרגמים את השיח על זכויות ילדים וילדות למעשים ממשיים בשטח?
בשיעור זה ננסה לבחון סיטואציות שונות הנוגעות לזכויות הילד ונבחן את המורכבות והדילמות שהן מעלות.

הכנות מראש:

דפים מצולמים של סיטואציות והצהרת זכויות הילד והילדה

חלק א'

הכיתה תתחלק לחמש קבוצות (אפשר גם יותר ולחלק סיטואציה מסוימת פעמיים).
כל קבוצה תקבל שני דפים:
דף עם תיאור סיטואציה ודף עם סעיפים מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה (מצ"ב כנספחים בסוף ההפעלה).
בקבוצות התלמידים/ות ידונו בסעיפים ספציפיים מתוך ההצהרה ויבחנו כיצד הם באים לידי ביטוי בסיטואציה שקיבלו.
(10 דקות)

בשלב הבא בקבוצות, התלמידים והתלמידות יחלקו ביניהם/ן תפקידים לפי המפורט בסיטואציה.
עליהם/ן לקיים דיון שבו כל אחד/אחת ייצג/ת/תציג את התפקיד שקיבל/ה, במטרה להגיע לכדי פתרון: איך לסיים את
הסיטואציה. (15 דקות)
הכיתה תתכנס במליאה וכל קבוצה תציג בקצרה את האירוע שקיבלה ואת הפתרון הנבחר. (20 דקות)

שאלות לדין: (15 דקות)

- מה היו הדילמות המרכזיות שהתמודדתם/ן איתן? איפה היו אי הסכמות?
- מה הנחה אתכם/ן בבחירת הפתרון הקבוצתי? האם הרגשתם/ן שנאבקתם/ן על זכויותיהם של הילדים והילדות?
- האם אתם/ן חושבים/ות שהפתרון שלכם/ן תואם את מה שקורה בפועל במציאות? האם הוא ריאלי בעיניכם/ן?
- עד כמה לדעתכם/ן אמורות המערכות השונות להיאבק על זכויותיהם של הילדים והילדות?

חלק ב'

עבודה בזוגות: (15 דקות)

התלמידות/ים ייכנסו לאתר "כל זכות" לתחום זכויות ילדים ונוער.
כל זוג יבחר 2 סעיפים שמעניינים אותו מאחד התחומים (חינוך, בריאות, תעסוקה, משפחה, רווחה, משפט ומשטרה).
כל זוג יבחן:
לאילו זכויות מהזכויות המצוינות בהצהרת זכויות הילד והילדה מתייחסים הסעיפים?
האם נתקלתם/ן בסיטואציה הקשורה לסעיף זה? (אתם/ן או מישהו מהקרובים/ות לכן/ם)
האם יש לכן/ם שאלות שמעניינות אתכן/ם לשאול לגבי הסעיף?

נספח 1 - דפי עבודה לקבוצות

קבוצה 1הסיפור:

דנה וסמי הם שני ילדים ישראלים בני 9 ו 12 אשר הוריהם הם מהגרי עבודה שהגיעו ארצה מהפיליפינים. עקב רצון המדינה לממשלה לצמצם את תופעת מהגרי העבודה בישראל מתבקשת המשפחה לעזוב את הארץ ללא דיחוי. אולם בהתאם לתקדים שנעשה בשנת 2006 והסדיר את מעמדן החוקי של משפחות מהגרי עבודה וילדיהם שנולדו בארץ, מבקשים הורי דנה וסמי לקבל מעמד של תושבים חוקיים ולמנוע את סילוקם וסילוק ילדיהם בדיון במשרד הפנים.

המשימה:

- קיראו את שלושת הסעיפים **א, ב, ג** מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה.
- בחנו כיצד סעיפים אלו באים לידי ביטוי בסיטואציה שלפניכם.
- התחלקו לתפקידים לצורך הדיון בפתרון הסיטואציה. הדמויות: שני הילדים, שני ההורים, פקידת סעד של משרד הפנים, נציגה של משרד הפנים, נציגה של ארגון זכויות עובדים זרים (אפשר להוסיף דמות אחרת שקשורה בסיטואציה לפי בחירתכם).
- איזה סוף/ פתרון יש לסיטואציה לפי החלטת הקבוצה?

קבוצה 2הסיפור:

שירי תלמידה בחטיבת ביניים. לאחרונה חלה התדרדרות בלימודיה: שירי מאחרת לבית הספר, אינה משתתפת בשיעורים ולעיתים אף נראית רדומה בכיתה. המחנכת בהתייעצות עם הנהלת בית הספר מחליטה לזמן את הוריה לשיחה. בשיחה בהשתתפות שירי מתברר שהעסק המשפחתי נקלע לקשיים כבדים ועקב כך הוריה נעדרים שעות ארוכות מהבית ועל שירי מוטלות כל עבודות הבית וההשגחה על אחיה הקטנים.

המשימה:

- קיראו את שלושת הסעיפים **ד, ה, ו** מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה.
- בחנו כיצד סעיפים אלו באים לידי ביטוי בסיטואציה שלפניכם.
- התחלקו לתפקידים לצורך הדיון בפתרון הסיטואציה. הדמויות: שירי, מחנכת הכיתה, מנהלת בית הספר, ההורים של שירי (אפשר להוסיף דמות אחרת שקשורה לסיטואציה על פי בחירתכם).
- איזה סוף/ פתרון יש לסיטואציה לפי החלטת הקבוצה?

קבוצה 3

הסיפור:

עומאר ילד פלסטיני בן 10 החולה במחלה קשה ומאושפז בבית חולים ישראלי. הרופאים המטפלים בילד טוענים כי יש לאשר לילד להיפגש עם אביו מכיוון שהמפגש יתרום לעומאר ויעזור להחלמתו. מנגד מתנגדת מדינת ישראל לאפשר לאביו לקבל אשרת כניסה בטענה שהוא מהווה סכנה לביטחון המדינה.

המשימה:

- קיראו את סעיף י' מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה.
- בחנו כיצד סעיף זה בא לידי ביטוי בסיטואציה שלפניכם.
- התחלקו לתפקידים לצורך הדיון בפתרון הסיטואציה. הדמויות: הילד, אימו של הילד, דודתו שחיה בשטחי ישראל, נציג המנהל האזרחי המנפיק אשרות כניסה, רופא ורופאה המטפלים בילד (אפשר להוסיף דמות אחרת שקשורה לסיטואציה על פי בחירתכם).
- איזה סוף/ פתרון יש לסיטואציה לפי החלטת הקבוצה?

קבוצה 4

הסיפור:

ליעד היא ילדה שסובלת מנכות ועיוורון. היא לומדת בכיתה "רגילה" בבית ספר בשכונה שלה. בית הספר מתנגד לכניסתה לכיתה עם כלב נחייה המלווה אותה בחיי היומיום בטענה שהכלב מפריע לאווירת הלימודים בכיתה. ההנהלה מסכימה לכניסתה לכיתה אך ורק עם מלווה אדם. בתגובה לכך מחליטים התלמידים והוריה למחות על מנת שתוכל להתלוות על ידי כלבה שהיא רגילה אליה ומרגישה נוח בנוכחותה.

המשימה:

- קיראו את סעיפים יא, יב מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה.
- בחנו כיצד סעיפים אלו באים לידי ביטוי בסיטואציה שלפניכם.
- התחלקו לתפקידים לצורך הדיון בפתרון הסיטואציה. הדמויות: הוריה של ליעד, מחנכת הכיתה, מנהלת בית הספר, נציג/ה של מועצת התלמידים בבית הספר, נציג/ה של העיריה הממונה על תחום החינוך (אפשר להוסיף דמות אחרת שקשורה לסיטואציה על פי בחירתכם).
- איזה סוף/ פתרון יש לסיטואציה לפי החלטת הקבוצה?

קבוצה 5

הסיפור:

אייל השתתף בתוכנית כישרונות בטלוויזיה כשהיה בן 11. שנתיים לאחר הקרנת התוכנית הוא מחליט לתבוע את מפיקי התוכנית ולעורר דיון ציבורי באשר להשתתפות ילדים בתכניות ריאליטי. הטענה שלו היא שההשתתפות בתוכנית הטלוויזיה הזיקה להתפתחותו החברתית התקינה וגרמה לו לנזק רב גם מבחינה חברתית וגם מבחינה אישית. מנגד מציינים מפיקי התוכנית שהילד קיבל יחס ראוי ומכבד והשתתפותו נעשתה בהסכמתו ועל דעת הוריו, תוך הבנה של ההשלכות האפשריות בהשתתפות בתוכנית.

המשימה:

- קיראו את שלושת הסעיפים **ז, ח, ט** מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה.
- בחנו כיצד סעיפים אלו באים לידי ביטוי בסיטואציה שלפניכם.
- התחלקו לתפקידים לצורך הדיון בפתרון הסיטואציה. הדמויות: מנחה תוכנית הטלוויזיה, הילד, אימו של הילד, נציג/ה של ההפקה (אפשר להוסיף דמות אחרת שקשורה לסיטואציה על פי בחירתכם).
- איזה סוף/ פתרון יש לסיטואציה לפי החלטת הקבוצה?

נספח 2 - סעיפים מתוך הצהרת זכויות הילד והילדה

א. זכותו של כל ילד לקבל הזדמנות ואפשרות לגדול ולהתפתח גופנית, מוסרית, רוחנית, נפשית, רגשית, שכלית וחברתית בצורה בריאה ותקינה ובתנאים של חרות וכבוד .

ב. זכותו של כל ילד לגדול בבית הוריו ולקבל שם הזנה, חינוך, הגנה, אהבה והבנה. ילד לא יופרד מהוריו אלא בנסיבות יוצאות מן הכלל. זכותו של הילד במקרה כזה לקבל תחליף בית מתאים, דומה עד כמה שניתן לבית הורים תקין תוך שמירת קשר עם משפחתו הטבעית .

ג. זכותו של כל ילד לקבל, משעת לידתו או סמוך לה, שם ונתינות .

ד. זכותו של כל ילד ליהנות מביטחון סוציאלי מעוגן בחוק, כולל קצבאות, שירותים טיפול רפואי, לו ולאמו, לפני הלידה, במהלכה ואחריה .

ה. זכותו של כל ילד לקבל חינוך חינם בהיקף ובאיכות מירביים מגיל הגן ועד לסיום לימודיו התיכוניים, בדרך שתתאים ליכולתו, לכישוריו ולמיצוי מלא של הפוטנציאל הטמון בו .

ו. זכותו של כל ילד לקבל הגנה מלאה ויעילה מפני כל צורה של הזנחה, ניצול, התעללות, התאכזרות או השפלה - גופנית ונפשית - בבית הוריו או מחוצה לו .

ז. זכותו של כל ילד להיות מוגן מפני: ניצול לא הוגן במסחר, בפרסום וביחסים כלכליים. תעסוקה העלולה לפגוע בבריאותו, חינוכו או התפתחותו התקינה. חשיפה פוגעת באמצעי התקשורת .

ח. זכותו של כל ילד ליהנות מההתייחסות מיוחדת של מערכת המשפט ואכיפת החוק כולל: ייצוג נאות והגנה משפטית מלאה בכל דיון משפטי הנוגע לו. מתן קדימות לעקרון טובת הילד בדיונים משפטיים, מעבר לשיקולים ואינטרסים אחרים. קבלת טיפול מקצועי ואי חשיפה לחקירה משטרתית ועדות משפטיות, במקרים של פגיעה ועבירה נגד גופו או רכושו .

ט. זכותו של כל ילד העובר על החוק להתחשבות מיוחדת בגילו ובמצבו, לפטור מאחריות פלילית עד גיל הקבוע בחוק, ולטיפול מתאים ומיוחד, כולל הפרדה ממבוגרים עבריינים כאשר חלה עליו אחריות פלילית.

י. זכותו של כל ילד לקבל טיפול רפואי, שכלי ונפשי בעת הצורך ומוקדם ככל האפשר מתוך מטרה למנוע מחלה, נכות או כל התפתחות בלתי תקינה .

יא. זכותו של כל ילד הסובל מנכות, ממחלה או מליקוי כלשהו, לקבל את החינוך והטיפול מתאימים שיבטיחו את מיצוי יכולתו וכישוריו, תוך שאיפה לשילובו המלא בחברה .

יב. זכותו של כל ילד לקבל עדיפות בטיפול, בהגנה ובהצלה בעיתות אסון וחרום.

זכויות הילד והילדה - מכירה פומבית?

מותאם לשיעור של 45 דקות

הכנות מראש לשיעור:

< שקיות עם סוכריות לפי מספר הקבוצות שרוצים לחלק את הכיתה. בכל שקית תהא כמות שונה של סוכריות
{לדוגמה ש-2 קבוצות יקבלו 12-15 סוכריות בהשוואה לקבוצות אחרות שיקבלו 5-8 סוכריות}.
< 10-15 פתקים עם שמות הזכויות מתוך רשימת זכויות הילד. כל זכות בפתק נפרד.

הכיתה תתחלק לקבוצות קטנות בנות 4-5 תלמידים/ות בקבוצה.
נחלק לכל קבוצה שקית ובה סוכריות/ מטבעות שוקולד או משהו אחר.
נכריז על "מכירה פומבית" כיתית של 10 זכויות מזכויות הילד. בכל פעם תעמוד למכירה זכות אחרת, והקבוצות השונות יתבקשו להציע "הצעות מחיר" משלל הסוכריות העומדות לרשותן.
הקבוצה שתציע את הצעת המחיר הגבוהה ביותר תזכה בזכות. (15 דקות)

לאחר כמה סבבים של מכירה, כל קבוצה תציג את הזכויות שקנתה. וכן האם היא מרוצה מהזכויות שצברה, ומהמחיר ששילמה עבורן. (10 דקות)
סביר להניח שהתלמידים והתלמידות יבחינו לאורך המשחק כי יש קבוצות שקיבלו מראש כמות גדולה יותר של סוכריות {במידה ולא יבחינו, בשלב זה המורה יכולה לחשוף את הנתון שלכל קבוצה היה תקציב סוכריות שונה}.
סביר להניח שהקבוצה/ות שקיבלה מראש כמות גדולה יותר של סוכריות תהא גם הקבוצה שתצבור כמות גדולה יותר של זכויות, או שהיא "תזכה" בזכויות המבוקשות יותר, ושזה יעורר תרעומת בקרב הקבוצות שקיבלו פחות.

שאלות לדין (15 דקות)

- איך היתה התחושה "לקנות" זכויות? האם יש זכויות חשובות יותר מזכויות אחרות?
- האם יש זכויות שהייתם משלמות/ים תמורתן יותר?
- מי היו הקבוצות "החזקות" במשחק? איך היתה התחושה להיות בקבוצה "החזקה"?
- מה הרגישו התלמידים והתלמידות בקבוצה "החלשה"?
- בואו נדמין מדינה שבה מחולקות הזכויות לכל המרבה במחיר - מה יהיה מצב זכויות הילדים/ות באותה מדינה?
- כשאתם/ם בוחנות/ים את החברה הישראלית - האם אתם/ם רואות/ים הבדלים בין הילדים/ות? האם כל הילדים והילדות בישראל מקבלים לדעתכם/ם את הזכויות שלהן/ם באופן שווה {כגון ילדים/ות עם צרכים מיוחדים, ילדים/ות עניים, ילדות/ים מדת אחרת, ילדי מהגרים}? ואם לא, איך זה מסתדר עם ההכרה שזכויות אמורות להינתן לכל ילד וילדה ללא הבדל גזע, דת, מין, מעמד חברתי וכלכלי וכדומה?

נספח - רשימה חלקית של הזכויות באמנה הבינלאומית לזכויות הילד:

- ✓ זכות לחינוך חינם.
- ✓ זכות לקבל טיפול רפואי.
- ✓ הגנה מפני פעולות מזיקות כגון עינויים, ניצול מיני, אלימות גופנית או נפשית, ניצול בעבודה, התעללות, הזנחה, אמריות וסחר בילדים.
- ✓ הגנת ילדים נכים, ילדים חסרי משפחה וילדים פליטים.
- ✓ הגנה מפני אפליה.
- ✓ זכות להיקרא בשם פרטי.
- ✓ זכות לקבל אזרחות.
- ✓ זכות להכיר את ההורים ולהיות מטופל על ידיהם.
- ✓ זכות להביע דעה אישית.
- ✓ זכות לפרטיות לכבוד ולשם טוב.
- ✓ זכות להיות מטופל על ידי שני ההורים באחריות משותפת.
- ✓ זכות לקבל הגנה וסיוע מהמדינה במקרה והסביבה המשפחתית נשללת מהילד.
- ✓ זכות להשתתף בכל הליך בו מתקבלת החלטה בנוגע לילד.

זכות או פריבילגיה?

מותאם לשיעור של 45 דקות

הכנות מראש:

דפים מצולמים עם דוגמאות לזכויות או פריבילגיות (מצ"ב נספח)

נכתוב על הלוח את המילים "זכות" ו- "פריבילגיה" ונבקש מהתלמידות והתלמידים להסביר את ההבדל ביניהן.

(5 דקות)

התלמידים/ות יעבדו בקבוצות. כל קבוצה תקבל דף ובו רשימה של זכויות ופריבילגיות. הקבוצות יתבקשו לציין ליד כל אחת מהן האם מדובר בזכות או בפריבילגיה. המורה תשאיר זמן לדיון קצר בקבוצה. (15 דקות)
במליאה, התלמידות/ים יציגו את הסיווג שלהן/ם, לגבי כל הרשימה או חלקה.

הגדרה מילונית

זכות: "מעשה שאדם רשאי לעשותו על פי דין. דבר שמגיע לאדם בדין" (על פי חוק)

פריבילגיה: "הטבה הניתנת לפרט או

קבוצה מסוימת, ולא לאחרים"

פריבילגיה חברתית: "זכות מיוחדת או יתרון

הקיימים לאדם או לקבוצה חברתית מסוימת

בלבד"

פריבילגיה = זכות יתר

שאלות לדיון (15 דקות)

- האם היה קל להבחין בין זכות לפריבילגיה? איפה היה קל, ואיפה התלבטתן/ם? האם יש דוגמאות למקרים שלא הסכמתן/ם עליהם?
- האם יש דוגמאות של מקרים שלא קיבלתן/ם החלטה סופית לגביהם?
- האם היו דוגמאות שרשמתן/ם בקטגוריית הפריבילגיות והייתן/ם מציעים להפוך אותן לזכויות? למה?
- האם מישהו/מישהי רוצה להציע דוגמא נוספת שלא הופיעה בדף למקרה שנוי במחלוקת- האם הוא זכות או פריבילגיה?
- האם יש לכן/ם רעיון לזכות נוספת שחשוב בעינכן/ם להוסיף לזכויות הילדים בישראל?
- האם לדעתכן/ם במדינות אחרות התשובות של התלמידים והתלמידות היו זהות לשלכם/ן? האם יש מדינות שבהן תלמידים/ות היו אומרים על משהו שברור לנו שהוא זכות, שהוא פריבילגיה? האם יש מדינות שבהן תלמידים/ות היו אומרים על משהו שברור לנו שהוא פריבילגיה שהוא זכות?
- האם זכות ופריבילגיה הם מושגים יחסיים שיכולים להשתנות מזמן לזמן וממקום למקום? אם כן, מה היתרון שבכך? מה החיסרון שבכך?

נספח - דוגמאות לזכויות או פריבילגיות

✓ לקבל תרופות וחיסונים	✓ להתקלח כל יום
✓ לעסוק בספורט	✓ להתלונן על משהו שמציק לי.
✓ מנוי לבריכה	✓ לעבוד בחופש/ אחרי הצהריים.
✓ ספרים ומחברות לבית הספר	✓ להוציא תעודת זהות.
✓ פלאפון	✓ לגדל חיית מחמד.
✓ לצאת לסרט עם חברים	✓ להתנדב עם קשישים.
✓ מיטה לישון בה	✓ לקבל דמי כיס.
✓ לשמוע מוזיקה	✓ לעשות מסיבת יום הולדת.
✓ שיאהבו אותי	✓ לא להראות את התעודה שלי להורים.
✓ לעשות טעויות	✓ להיות צמחוני.
✓ חופשה בחו"ל	✓ לעשות קעקוע / עגיל.
✓ מחשב	✓ מזגן בקיץ.
✓ להגיש ערעור על תוצאה של מבחן	✓ טיטולים לתינוק.
✓ לקבל התאמות במבחנים	✓ לקרוא עיתון.
✓ לכתוב בפייסבוק או בווטסאפ על מה שעבר עלי היום	✓ ללכת לבית הספר במכנסיים קצרים בקיץ.
✓ לאכול במסעדה	✓ לצאת לטיול ב"ס.
✓ חדר לעצמי	✓ לקבל חיזוקים חיוביים.
✓ מעיל בחורף	✓ לקבל תשובות כנות על שאלות.
✓ לאכול ממתקים	✓ לשנות את השם שלי.